

PRZYMUSIĆ (92) *vb pf*

inf przymusić (18). ◇ *fut 3 sg* przymusi (5). ◇ *1 pl* przymusimy (1) *OpecŻyw*, przymusi(e)m (1) *UstPraw*. ◇ *praet 3 sg m* przymusił (27). *f* przymusiła (5), przymusi(e)ła (1) *PaprUp*. *n* przymusiło (1). ◇ *2 pl m pers* -ście przymusili (2). ◇ *3 pl m pers* przymusili (17), przymusi(e)li (1); przymusili : przymusi(e)li *BielKron* (1:1). ◇ *imp 2 sg* przymuś (6). ◇ *con 1 sg m* bych przymusił (1). ◇ *3 sg m* by przymusił (5). ◇ *impers praet* przymusz(o)no (1).

Sł stp, *Cn brak*, *Linde XVI w.* (jeden z niżej notowanych przykładów).

*Kazać komuś coś zrobić wbrew jego woli, zobowiązać kogoś do czegoś pod przymusem; nakłonić; compellere HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz; cogere Vulg, PolAnt, Mącz, Calag; angarire Vulg, PolAnt; impellere Mącz, Calag; fatigare, necessitatem imponere Mącz [w tym: kogo, co [= zbiorowość] (77)] (92) : Iełlić wezmą płaftztz/ day mu y fuknią/ álbo iefli Cię kto przymufi ná milę [et quicumque te angariaverit mille passus Vulg Matth 5/41]/ idz łniem dwie. *KrowObr* B2v; Podwoiewodzy iefliby nieczynił wftaw w rzeczách przedáiących/ tedy Woiewodzye ma być deferowan: kteryby Woiewodá iefliby nieprzymusił łwego Podwoiewodzego/ áni by też łam rzeczy przedawáiących wftáwił/ táki ma być winá łtem grzywien karan *UstPraw* A2; *BibRadz* 2.Cor 12/11; *Fatigare Przymusić/ Poniewolić. Mącz* 119d, 243c, 287b [2 r.]; *BudNT Matth* 5/41; *Calag* 90a; Oświeć łmyłły/ by znály przykazanie twoie/ Chęcemu k tobie pomoż/ przymuś vpornego *GrabowSet* K4v; komu kiedy Chrifus gwałt wczynił? kogo przymusił? *WujNT* 434, *Act* 16/15, s. 593 *marg*, 2.Cor 12/11.*

przymusić do czego (15): *BudBib* b2; *ModrzBaz* 33; y podał iá [cesarz świętą *Martynę*] Iuftjnowi łtároście/ áby iá iefłczce męcżił/ y do ofiar Bogom przymusił. *SkarŻyw* 21; Ołtátki ich [*Jaćwierzów*] Bolełław mieczem do wiary Chrzefciáńłkiey przymusił *StryjKron* 340; y pewnieby łię był z nim [*Jan z Cyryllusem*] nie pogodził/ by łię był w to nie włożył Cefarz Theodozyus/ ktery go do zgody z Cyrillufem przymusił. *NiemObr* 137; *GórnRozm* Mv; *SarnStat* 522. *Cf Ze zdaniem dopełnieniowym; »gwałtem przymusić«, »prawem przymusić«.*

przymusić k(u) czemu [= do zrobienia czego] (8): *MurzHist* Iv; Kázimierz Krol Polłki/ Zygmunthá dziliefyłzgo óciec/ poráziwłzy ie [*Krzyżaków*]/ y przymusił ku iednániu pod vmową *BielKron* 230v; *Perferre rogationem per vim*, Gwałtem nieyáką wftáwę wnieść wtłoczyć y przymusić ku trzimániu. *Mącz* 357c, 359c; A co inégo iedno nie wedle Ewányeliéy/ *Compelle intrare?* A niechcełz/ więc musiłz. (–) A któż go ktemu przymusi? *OrzQuin* S2v; tedy iuz łąd [...] ma przymusić tákiego pozwánégo ku odpowiedániu/ to iefł/ łkazác áby odpowiedáł ná pozew *SarnStat* 1163. *Cf »przymusić mocą«, »strachem przymusić«.*

przymusić ku czemu [= do dania czego] (1): Ten [*Ozyjasz*] łie cnotliwie záchował [...] przeto mu Pan Bog dáł zwycięłtwo/ iż okoliczne nieprzyiaciele poráził/ á ku trybutowi ie łobie przymusił *BielKron* 87v.

przymusić na co (2): Rokv przefłzłego Xięża Capituli Połnanłkei wespół y ł biskvpem/ niewiem iakim dvchem nadchnieni/ y pobvdzeni chcieli mię gwałtem przymvłić/ naczięłke przilięgi. ktere mi łię widzą być przeciw panv bogv/ y łvmnięni v memv *SeklWyzn* 3v; *MurzHist* C2.

przymusić o co (1): á kteryby od łądu odłzedł vpornie winy nie obręczywłzy/ tháki ma być przykazan w winie 14 grzywien/ o ktorą winę my go przymufiem dáć y kmiećia wroćić. *UstPraw* F2v.

przymusić w co (1): Mącz 56c cf »przymusić a przywieść«.

przymusić czym (16): BibRadz I 10b marg; BielKron 437; KwiatOpis B3; BielSpr 43v; vporne ábo zákámiátle [małżonki]/ áby Vrzędowi oznaymili [strofarze]/ ktory by ie słuźnym karániem do ich powinności przymusił. ModrzBaz 33; Acz mowiá iź ich [hordy] Witołd nie przymusił woyną/ Ale przeciw Krzyżakom namową przyśtoyną. StryjKron 507, 340. Cf Zwroty.

cum inf (18): OpecŻyw 4; Dla tego wam mocnie przykázuiemy ábyście dobrowolnie wyźli z wálznych łodzi/ drzewiey niź was ogień przymufi okrutnie vpadác HistAl D8; Y zá pomocą Bogá wíflechmogácego/ porázili wyźzey dziewięć tyfięcy ludzi/ á więthszą część woyská Nikánorowego od ran zemdloną/ przymufili vćiekác. Leop 2.Mach 8/24, Luc 14/23; UstPraw F2v; wten čás Perłowie pogoniwfyz ie [Turków] ná nie ftyłu vderzyli przymufieli ie vćiekác do Bábiloná BielKron 312, 154v, 231, 339v; BielSpr 43v marg; nie wzgląd iákiey godności moiey/ mnie tu przed taką Coronę tak zacnich ofob/ wyłádził. Ale poślufzeńtvo ftárfzych moich/ mnie się tego podiác przymusiło. BiałKaz H2; ktorzy [Rusacy] Litwanow po długich z nimi trudnościami zniewolili/ y przymusiłi tribut dáwác StryjKron 46; KochFrag 44; Y rzekł pan śludze: Wynidź ná drogi y miedzy opłotki: á przymus wniść; áby był dom moy nápełnion. WujNT Luc 14/23, s. 59 marg, Mar 6/45, s. 256, 869.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: do tego (6); aby, żeby (15), że, iż (10)] (25): A Iefus natychmiałt przymusił vcznie swoie/ aby wśiedli włódź i iachali przed niem na drugą ftronę MurzNT Matth 14/22, Matth 27/32; Aliquem ad laqueum compellere, Przymusić kogo áby fie obieśil. Mącz 287b, 340a; RejPos 286; Then Zamek Schwed gwałtownym fturmowaním/ y ftrzelanim przymusił/ iź fie musiał poddác. KwiatOpis B3; BielSpr 39v; BudBib 4.Reg 5/23; BudNT Matth 27/32; chczeli fię weśoło ze zwycięftwem do Cefarzá wroćić: przymus do tego Gerwázego y Protázego/ áby Bogom ofiarowali SkarŻyw 566, 29, 142; pośláli do Olhy dwádzieściá ofob zacnych námawiáiac iá łagodnie/ á potym grożac y chcąc iá do tego przymusić/ áby zá ich Xiążę [...] w małżeńfki ftan poślá StryjKron 122, 380, 587; tego [cesarza Fryderyka Barbaruzę] Alexánder Papież ftrapil/ y do tego przymusił/ iź przed nim vpácć musiał NiemObr 167; Phil S2; OrzJan 106, 120; LatHar 699, 712; A wychodząc náleźli człowieká Cireneyczyká/ imieniem Symoná: tego przymusiłi áby nioł krzyż iego [Jezusa]. WujNT Matth 27/32 [przekład tego samego tekstu: MurzNT, BudNT, LatHar (2), WujNT Mar 15/21], Mar 15/21, s. 256, 434; [Ale y ten [Ochozyjasz] pośtępowal drogami domu Achábowego: ábowiem mátká iego przymusiłá go żeby bezboźnie czynil. Leop 1577 2.Par 22/3 (Linde)].

Z przytoczeniem [w tym z zapowiednikami: mowiac (1), rzekac (1)] (2): MurzNT Luc 24/29; Y przybliżyli fię [dwaj uczniowie] ku miáfteczku do ktorego fźli: á on [zmartwychwstały Jezus] okázował iákoby dáley miał iść. Y przymusiłi go/ mowiac: Zośtań z námi WujNT Luc 24/29.

Zwroty: »gwałtem przymusić« [w tym: do czego (1), na co (1)] (2): SeklWyzn 3v; Infzy lud Krześcijánfki w Pogánftwo wpędzono/ Ktory także do tego gwałtem przymuszono. CzahTr E4v.

»przymusić mocą« [w tym: ku czemu (1)] [szyk zmienny] (4): Ty to Czyrkálzy tymi czáfy Kfiádz Wiśniowiecki przymusił pod moc Moskiewskiego Kniáźá/ częścią mocą częścią vpominánim. BielKron 437; ále mi powiędz/ tá Rzeczpośpolita/ to ieft/ Rycérftwo z Rádą Koronną/ czym przymusi Królá fwego ku powinowátosci iego/ łademli/ czyli mocą OrzQuin S2v; SkarŻyw 29; wízákże Biskup

Poznańki [walcząc ze Zbąskim] zebrałszy blifku [!] tyfiącą iezdnych ná Zbáfzynie [!] go Zamku obległ/ á przymusił mocą/ gdy ná klątwe niedbał/ iż mu pięć Xiędzow Czechow wydał *StryjKron* 587.

»pod moc, pod swe posłuszeństwo przymusić« = *poddać komus a. podbić* [szyk zmienny] (3:1): Potym ciągnęli przeciw Wólkim/ ich moc potárli/ y fkaráli nieposłufzne ktorzy od nich odtąpili byli/ y pod Rzymfką moc przymusili. *BielKron* 108v, 437; Scipio/ poniewoli przypadał/ áby fie rzucili [Rzymianie] do Zbroie á ćwiczylu rzeczom Rycerfkim/ potym nieprzyiaćielom odpárli y przymusili pod fwe posłufzeństwo. *BielSpr* b4v, 60v.

»prawem przymusić [do czego]« (1): A Gdzieby kto Poborów nie wydał/ tedy tákowého Poborcá do wrzędu zamkowego/ gdzie podlégl powinien deferować/ [...] y do oddánia Poborów wcale prawem przymusić *SarnStat* 345.

»strachem przymusić« [w tym: ku czemu (1), na co (1)] (2): [ludzie występni] o tym pilnie myślili iakoby go [Franciszka Spierę] [...] na wćiekanié od wżego/ ftrachem przymusić mogli. *MurzHist* C2; *RejPosRozpr* c3v.

Szeregi: »przynukać a przymusić« (1): tu możefz rozumieć [...] iż ini ludzye fwięći prawie go [Gamaliela] przynukáli á przymusili do tego/ á prawie gi gwałtem wzięli/ iż odźedł precz z miáftá onego *RejPos* 286.

»przypędzić abo przymusić« (1): Chcą [heretycy] áby im wolno było wniść ábo nie wniść. (y wierzyć iáko chcą) Lecz nie ták Pan rofkazał ále ták: Przypádz/ ábo przymus ich áby wefzli [Luc 14/23]. *WujNT* 256.

»przymusić a przywieść« (1): Aliquem concludere in angustissimam formulam sponsionis, Przymusyc á przywieść kogo w ciáfny zapis. *Mącz* 56c.

a. O wpływie sytuacji, okoliczności itp. (z podmiotem nieosobowym) (5) :

cum inf (3): Abowiem wielom niedośćatek [!] ná przeřzkodzie/ ktory wolny vmył (ku lepřzym á zacznieřszym rzeczom vrodzony) pořytkom przymusił służyć. *KwiatKsiąř* Fv; *StryjKron* 752; Rácz dáć [Panię] vpádłym obaczenie/ y polepřzenie: [...] dla oney miłości/ ktora ćiebie [...] dla odkupienia tych wřzytkich/ zdrowie fwe połóżyć/ y vmrzeć przymusiłá. *LatHar* 31.

Ze zdaniem dopełnieniowym [że] (2): wielkac nas potrzeba przimufiela zeřmi wćiebie vprofili to złozenie feimu *PaprUp* E4v; *OrzJan* 107.

b. Dokonać gwałtu na kobiecie (1) : Vim afferre mulieri, Zgwałćić/ przymusić yą. *Mącz* 499b.

Synonimy: kazać, poniewolić, przycisnąć, przynucić, przynukać, przypędzić, przywieść; **b.** zgwałćić, zniewolić.

Formacje współrdzenne cf MUSIEĆ.

Cf 1. PRZYMUSZENIE, PRZYMUSZONY